

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2007, Volume: 2, Number: 3
Article Number: C0010

SOCIAL SCIENCES
THEOLOGY

Received: February 2007
Accepted: July 2007
© 2007 www.newwsa.com

Mehmet Soysaldı
University of Firat
msoysaldi@firat.edu.tr
Elazig-Turkiye

KUR'AN'IN GETİRDİĞİ EVRENSEL PRENSİPLER

ÖZET

Bu araştırmada, Kur'an'ın evrensel oluşu ve insanlığa getirmiş olduğu evrensel prensiplerden bazıları incelenmeye çalışılmıştır. İslamın temel kaynağı olan Kur'an evrenseldir. Yani onun mesajları, kıyamete kadar bütün zamanları kapsayacak ve bütün insanları ve cinleri içine alacak özellik taşımaktadır. Kur'an, herhangi bir coğrafya, zaman ve ırk endişesi taşımaksızın bütün beşeriyeti, karanlıktan çıkarıp aydınlığa ulaştırmak için indirilmiştir. İşte bu bağlamda 14 asır önce inmiş olan Kur'an'ın ihtiva ettiği prensiplerin sadece o devire ait olmadığı bütün zaman ve şartlarda uygulanabilecek nitelikte olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evrensel, Prensipler, Adalet, Doğruluk, Ahde Vefa, Emanet, Haramlar, Anne Baba Hakları.

THE UNIVERSAL PRINCIPALS BROUGHT BY THE QUR'AN

ABSTRACT

In this paper, I tried to study some of the universal principals which the Qur'an brought to the human being and the Qur'an's being universal. The Qur'an which is the principal source of the Islam is universal. That is, its messages have specialities which consist all the time, all the human being and gins. The Qur'an has been revealed to illuminate all the people without differentiating them and the region they live. In this concept I tried to put pown that the principals the Qur'an contained which revealed 14 centuries ago belonged not only the period it revealed but it could be applied to all the times and circumstances.

Keywords: Universal, Principles, Justice, Truth, To Keep One's Own Word, Entrusting, Unlawful, Property of Parents.

1. GİRİŞ VE ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (INTRODUCTION AND RESEARCH SIGNIFICATION)

İslamın temel kaynağı olan Kur'an evrenseldir. Yani onun mesajları, kıyamete kadar bütün zamanları kapsayacak ve bütün insanları ve cinleri içine alacak özellik taşımaktadır. Kur'an, herhangi bir coğrafya, zaman ve ırk endişesi taşımaksızın bütün beşeriyeti, karanlıktan çıkarıp aydınlığa ulaştırmak için indirilmiştir.

Kur'an, insanlığa doğru yolu gösterip onları dünya ve ahiret saadetine erdirmek için Yüce Allah'ın indirmiş olduğu son ilâhî kitaptır. Yüce Allah'ın ezeli kelâmı olan Kur'an-ı Kerim, on dört asırdan beri insanlığın bütün ihtiyaçlarına cevap vermiş, kıyamete kadar gelecek olan insanların ihtiyaçlarına da cevap verecektir. Yeter ki insan, onu kabul etsin, inansın, gerektiği şekilde onu okuyup anlansın ve hayatında uygulansın.

İnsanlık Kur'an'a sarıldığı, onu doğru anlayıp yorumladığı ve hayatına uyguladığı müddetçe, doğru yoldan sapmayacaktır. Çünkü en doğru ve en sağlam yol, Kur'an yoludur. O, Allah'ın sağlam, kopmayan ipi ve sırat-ı müstakimdir. Bu araştırmamızda biz insanlar için evrensel mesajlar taşıyan Kur'an'ı tanıtmaya çalışacağız. Dolayısıyla önce Kur'an nedir? Niçin indirilmiştir? ve Kur'an bizden ne istiyor? gibi sorulara cevap verecek, daha sonra da Kur'an'ın günümüz insanına getirmiş olduğu evrensel mesajlardan örnekler vererek açıklamaya çalışacağız.

2. KUR'AN NEDİR? (WHAT DOES THE QURAN MEAN?)

Kur'an, "okumak" anlamına gelen Arapça "Ka-ra-e" fiilinden türetilmiş mastar olup, "mastar, ism-i meful manasını da ihtiva ettiğinden" el-makru' (okunmuş)¹ anlamında Hz.Peygamber'e indirilen muciz kelâmın adıdır. Hz.Musa (a.s)'ya indirilen kitaba "Tevrat", Hz.İsa (a.s)'ya indirilen kitaba "İncil" adı verildiği gibi, son peygamber Hz.Muhammed (s.a.s)'e indirilen kitaba da "Kur'an" özel isim olmuştur.²

Terim olarak ise, Kur'an'ın İslam âlimleri tarafından farklı tarifleri yapılmıştır. Ancak âlimlerin üzerinde durdukları en kapsamlı tanım şudur: Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah tarafından Cebrâil (a.s) vasıtasıyla Hz. Muhammed (s.a.s)'e vahyedilen, mushaflarda yazılan, tevatürle nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen ve Fatiha ile başlayıp Nâs suresiyle son bulan muciz kelâmdır.³

Bu Yüce Kitabı, Allah'ın Elçisi Hz. Muhammed (s.a.s) ise şöyle tarif etmektedir: "**Allah'ın kitabı olan Kur'an'da sizden öncekilerin kıssaları, sizden sonrakilerin haberleri, kendi aranızda olanların hükümleri vardır. O, doğruyu eğriden ayıran kitaptır. O, hiçbir zaman anlamsız konuşmaz. O, Allah'ın sağlam ipidir. O, zikr-i hâkimdir. O, dosdoğru yoldur. Kötü arzular asla O'nu hedefinden saptıramaz. Diller O'nu karıştırıp bozamaz. Âlimler O'na doyamaz. Müttakîler O'ndan usanmaz. O tekrar tekrar okunmakla eskimez. O, cinlerin işitir işitmez: "Biz acayip bir Kur'an işittik ki, doğruya iletir. Derhal ona inandık."**⁴ dedikleri kitaptır. O'nun ölçülerine göre konuşan doğruyu

¹ ez-Zerkânî, Muhammed Abdulazim, *Menâhilü'l-İrfan fi Ulûmi'l-Kur'an*, Beyrut, trs, I, 14; Suphi es-Salih, *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'an*, Beyrut, 1977, s.19.

² Bkz., er-Rağıb el-İsfehânî, Ebu'l-Kasım Hüseyin b.Muhammed, *el-Müfredâtu Elfazı'l-Kur'an*, Beyrut, 1992, s.669.

³ ez-Zerkânî, age., I, 15-20.

⁴ Cin, 72/1-2.

söyler. O'na göre davranan sevap kazanır. O'nunla hükmeden âdil olur. O'na çağırılan doğru yola çağırılmış olur."⁵ Hz. Muhammed (s.a.s)'in bu güzel tarifinden sonra Kur'an niçin indirilmiştir? sorusunun cevabına gelelim.

3. KUR'AN NİÇİN İNDİRİLMİŞTİR? (WHY WAS THE QURAN REVEALED?)

Kur'an, hayatı anlamlandırmak için indirilmiştir. O Allah'ın gökten indirdiği sağlam ve kopmayan ipidir. Kim ona yapışırsa doğru yolu bulmuş olur. Çünkü onda insanları hem dünyada hem de ahirette mutluluğa eristirecek prensipler vardır. Kim onu terk eder de hidayeti başka yolda ararsa, hem dünyada hem de ahirette hüsrana uğrayanlardan olur. Nitekim Kur'an, ikinci suresi olan Bakara suresinde indiriliş gayesini şu şekilde belirtmektedir:

"*Elif. Lam. Mim. O kitap (Kur'an); Onda asla şüphe yoktur. O, muttakîler⁶ için yol göstericidir.*"⁷ Kur'an muttakîlere hidayet kaynağı olarak indirilmiştir.

Yine Yüce Allah, Sâd suresinde Kur'an'ı indiriş gayesini şu şekilde bizlere açıklamaktadır:

"(Ey Muhammed!) *İşte bu (Kur'an), ayetlerini inceden inceye düşünsünler, akıl sahipleri (aklını kullananlar) da öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek (feyiz kaynağı) bir Kitaptır.*"⁸

Bu zikretmiş olduğumuz ayetten de anlaşıldığı gibi, Yüce Allah, Kur'an'ı düşünerek okumamız, anlamamız ve ondan öğüt alarak hayatımızı ona göre yaşamamız için indirmiştir.

4. KUR'AN BİZDEN NE İSTİYOR?

(WHAT DOES THE QURAN DESIRE FROM HUMAN BEING?)

Peki, Kur'an bizden ne istiyor? Yine bu soruya Kur'an ışığında cevap verecek olursak; Kur'an bizden;

- Okunmasını,
- Üzerinde düşünülmesini,
- Anlaşılmasını,
- İhlâsla açıklanmasını,
- İbret alınıp hayatta tatbik edilmesini istemektedir.

4.1. Kur'an, Okunmasını İstemektedir

(The Quran Wants to be Read)

Hz.Peygamber'e ilk gelen vahyin okumayı emretmesi bu bağlamda pek anlamlı ve ilham vericidir. Nitekim Yüce Allah ilk inen ayette şöyle buyurmaktadır:

⁵ Tirmizî, Fedâilü'l-Kur'an, 14; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'an, 1.

⁶ Müttakî kelimesi vikâye kökünden gelir. Vikaye, "korumak", müttakî "korunan, takvâ sahibi" demektir. Aynı kökten gelen takvâ, Arap dilinde canlı bir varlığın, dışarıdan gelecek tehlikeli bir güce karşı kendini korumasını ifade eder. Bu kelime, daha önce de Arapça'da kullanılıyordu. Fakat Kur'an sistemi içine girince önemli bir anlam kazandı. Kur'an'da takvâ, herhangi bir tehlikeden değil, Allah'ın azabından ve insanı bu azaba sürükleyecek günahlardan korunma anlamını kazanmıştır. Daha sonra inen âyetlerde takvâ, "saf dindarlık" anlamına gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Soysaldı, H.Mehmet, "Kur'an Semantiği Açısından Takvâ", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Elazığ, 1996, ss.21-42.

⁷ Bakara, 2/1-2.

⁸ Sâd, 38/29.

"Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı alaktan (kan pıhtısı biçimini alan embriyodan) yarattı. Oku, Rabbin en büyük kerem sahibidir."⁹

"Kendilerine Kitab (Tevrat ve İncil) verdiğimiz kimseler (Ehl-i Kitap olan Yahudi ve Hıristiyanlar) o Kitabı gereğince okurlar. İşte ona (Kitaba) inananlar bunlardır. Onu inkâr edenler ise zarar ve ziyana uğrayanların tâ kendileridir."¹⁰

Tümüyle insanı anlatan ve insanla ilgili olanı tespit eden bu ayetler, insana, "hayat boyu eğitimi"¹¹ zorunlu kılmaktadır. Hz.Peygamber (s.a.s) de bütün hayatı boyunca bu ilkeyi tatbik etmiş, Kur'an ahlâkıyla ahlâklanmış ve ümmetini kadın erkek ilim tahsiline, Kur'an'ı yaşamaya yönlendirmiştir.

4.2. Kur'an, Üzerinde Düşünülmesini İstemektedir (The Quran Wants to be Thought Over)

Kişinin gerçek mutluluğa ulaşması, içerisinde insanlık için bütün saadet ilkelerini içeren Kur'an'ın hikmet dolu prensiplerini uygulaması ve onun gösterdiği yola yönelmesiyle gerçekleşebilir. Pek açıktır ki, bu hikmetli prensiplerin ruhuna uygun olarak davranabilmek de, Kur'an'ın derinlemesine düşünülmesi ve anlaşılmasıyla mümkündür. Zira Kur'an'ı okurken, okunan ayetlerin manalarını düşünmek Yüce Allah tarafından istenen bir husustur. Nitekim Yüce Allah:

"Allah, düşünesiniz diye size ayetlerini böylece açıklıyor"¹² buyurmaktadır. Bazı ayetlerde de:

"Onlar hâlâ o sözü (Kur'an'ı) düşünmediler mi? yoksa onlara, ilk atalarına gelmeyen bir şey (bir peygamber ve Kitab) mi geldi? Yoksa peygamberlerini tanımadıkları (onun doğruluğunu, dürüstlüğüne bilmedikleri) için mi onu inkâr ediyorlar? Yoksa "Onda bir delilik mi var" diyorlar? Hayır, O, hakkı getirdi, fakat onların çoğu haktan hoşlanmıyorlar."¹³

"Kur'an'ı düşünmüyorlar mı?..."¹⁴; "Kur'an'ı düşünmezler mi? Yoksa kalpleri kilitli midir?"¹⁵ diyerek, Kur'an'ı düşünmeyenleri yermektedir.

4.3. Kur'an, Anlaşılmasını İstemektedir (The Quran Desires to be Understood)

Kur'an'ın hikmet dolu prensiplerinin uygulanabilmesi için elbette ki onun önce anlaşılması gerekir. Yüce Allah çeşitli ayetlerde;

"Biz onu, anlayasınız diye, Arapça bir Kur'an olarak indirdik."¹⁶ "Biz, düşünüp anlamanız için onu Arapça bir Kur'an yaptık."¹⁷ buyurarak, bizden Kur'an'ı anlayarak okumamızı istemektedir.

⁹ Alak, 96/1,3.

¹⁰ Bakara, 2/121.

¹¹ Bu kavram, modern pedagojiye ait bir kavramdır. Beşikten mezara kadar ilim öğrenmeyi emreden hadis, bu ifadeyi desteklemektedir.

¹² Nur, 24/61; Bakara, 2/219, 266.

¹³ Mü'minün, 23/68-70.

¹⁴ Nisa, 4/82.

¹⁵ Muhammed, 47/24.

¹⁶ Yusuf, 12/2.

¹⁷ Zuhruf, 43/3.

Hız Peygamber de Kur'an-ı Kerim'in manasının anlaşılmasının lüzüm ve önemini belirtmiş, kurtuluşun ancak, O'nu doğru anlayıp prensiplerini uygulamakla gerçekleşebileceğini açıklamış, bu Yüce Kitabı, üzerinde düşünmeden okuyup geçmenin hatalı bir davranış olduğunu vurgulamıştır. Bir hadis-i şerifte ise şöyle buyurmuştur: "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir."¹⁸

Hız Peygamber, bu hadisinde, öğrenip öğretmekten maksadın, Kur'an'ın hem okunuşunun, hem de manasının öğrenilmesi olduğunu ifade etmektedir. Zira anlamadan körü körüne bir şeyi ezberlemek, tam ve kâmil manada onu öğrenmek demek değildir. Yalnız Kur'an'ı yüzünden okumakla yetinmek, mana ve hükümlerini anlamaya çalışmamak doğru bir davranış olamaz. Asıl bizden istenen, ilâhî kelâmın manasını anlamaya çalışmak ve Allah'ın mesajından haberdar olmaktır.¹⁹

Ebû Said el-Hudrî (r.a), Rasulullah (s.a.s)'ın şöyle buyurduğunu işitmiştir: "İçinizden öyle gruplar türeyecektir ki, siz onların namazları yanında kendi namazlarınızı, oruçları yanında oruçlarınızı, hayırlı işleri yanında kendi güzel davranışlarınızı basit ve küçük göreceksiniz. Onlar Kur'an da okuyacaklardır. Fakat Kur'an'ın feyzi onların boğazlarını geçmeyecektir. Onlar (ava) atılan okun avı delip çıktığı gibi dinden çıkacaklardır..."²⁰

Bu hadisten anlaşıldığına göre, Kur'an'ı yalnız diliyle okuyup da, üzerinde düşünmeyen, manasını anlamayanlar, O'ndan gereği gibi yararlanamayacak, O'nun esprisini kavrayıp kalp ve ruhlarına yerleştiremeyeceklerdir.²¹

Yine Enes b.Mâlik (r.a)'den rivayet edildiğine göre, Ebu Musa (r.a), Hız Peygamber (s.a.s)'in şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "Kur'an okuyan, gereğini olduğu gibi uygulayan mü'min, kokusu hoş, tadı güzel turunc meyvesi gibidir. Kur'an okumayan, fakat gereğini uygulayan mü'min, tadı güzel olan fakat kokusu olmayan hurmaya benzer. Kur'an okuyan, fakat gereğini uygulamayan münafık, kokusu hoş, tadı acı olan fesleğen gibidir. Kur'an okumayan münafık ise, tadı da kokusu da acı ve kötü olan Ebû Cehil karpuzuna benzer."²² Hız Peygamber bu hadisi ile Kur'an okumanın iyi ve müspet bir faaliyet olduğunu, onun hükümlerini uygulamanın yararları bulunduğunu belirtmekte, bunların mutlaka samimiyetle yapılmasının gereğine dikkat çekmektedir. Onun prensiplerinin tatbik edilebilmesi için de mutlaka, içerdiği hususların doğru olarak anlaşılması icap eder. Bu da, Kur'an dilinin ve onun anlaşılmasına yardımcı olan ilimlerin iyi bilinmesi ile gerçekleşebilir. İşte o zaman insan, içi dışı bir, dengeli bir varlık haline gelebilir.

4.4. Kur'an, İhlâsla Açıklanmasını İstemektedir (The Quraan Wants to be Explained with Sincere)

Kesin olarak bilinmelidir ki, Kur'an'ın öğretilerini uygulamak ancak Kur'an'ı düşünüp manasını anladıktan, onun kapsadığı nasihat ve uyarılara vâkıf olduktan sonra mümkün olur. Bu da, Kur'an ayetlerinin bildirdiği hükümleri beyan edip açıklamakla gerçekleşebilir. Kur'an'ı açıklayan ilme "İlmü't-Tefsir" denir. Kur'an, nüzulünden günümüze kadar tefsir edilmiş, kıyamete kadar da tefsir edilecektir. Çünkü insanlar ondaki hakikatlerden ancak bu yolla istifade edebilirler.

¹⁸ Buhârî, Fedâil, 21; Dârimî, Fedâilü'l-Kur'an, 2.

¹⁹ Aynî, Bedrüddin Muhammed, *Umdetü'l-Kârî*, Beyrut, trs, XX, 43.

²⁰ Buhârî, Fedâil, 35; Müslim, Zekat, 142,154; Muvatta, Kur'an, 4.

²¹ Kastallanî, *İrşâdü's-Sâri*, Mısır, 1889, VII, 477; Miras, Kamil, *Sahihi Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi*, İst., 1947, XI, 286.

²² Buhârî, Fadâil, 35; Müslim, Müsafirîn, 243; Dârimî, Fadâilü'l-Kur'an, 6.

Nitekim Yüce Allah: "Gerçekleri iyice bilmek isteyenlere ayetleri apaçık gösterdik."²³ buyurmaktadır. Başka bir ayette de,

"(Onları) açık deliller ve Kitaplarla (gönderdik) sana da bu zikri (Kur'an'ı) indirdik ki, kendilerine indirilene insanlara açıklayasın, ta ki düşünüp öğüt alsınlar."²⁴ buyurarak, Hz.Peygamber'in Kur'an'ı insanlara açıklamasını istemektedir. Hz.Peygamber, gelen vahyi tebliğ etmesiyle, canlı ve hayatla içice kişiliğiyle Kur'an ayetlerini, hem fiiliyle (davranışlarıyla) hem de kavliyle (sözleriyle) tefsir etmekteydi. Yani O, Kur'an'ın yaşanabilir olduğunun somut örneğiydi. Nitekim Sahâbîler, Hz.Aişe validemize Rasulullah'ın ahlâkı nasıldı? diye sorduklarında; Hz.Aişe: "siz Kur'an okumuyor musunuz? Rasulullah'ın ahlâkı Kur'an'ın kendisiydi."²⁵ buyurmuştur.

4.5. Kur'an, İbret Alınıp, Prensiplerinin Hayatta Tatbik Edilmesini İstemektedir (The Quran Wants its Principals to be Put into Effect by Drawing a Lesson)

Kur'an'ın bizden diğer bir isteği ise, ayetleri üzerinde düşünmemiz, aklımızı ve zekâmızı kullanmamız ve ihtiva ettiği hakikatlerden ibret almamızdır. İbret aldığımız bizim için faydalı olan güzel prensipleri hayatımızda uygulamamız gerekmektedir. Nitekim bu hususu Yüce Allah çok açık bir şekilde şöyle ifade etmektedir: "(Bu Kur'an), çok mübarek (bereket ve feyiz dolu) bir kitaptır. Onu sana indirdik ki ayetlerini düşünsünler ve akl-ı selim sahipleri öğüt alsınlar."²⁶

5. KUR'AN'IN EVRENSELLİĞİ (THE UNIVERSALNESS OF THE QURAN)

Yüce Allah, ilk insan ve ilk peygamber Hz.Âdem ile birlikte ilâhî hükümleri insanlara bildirmeye başlamıştır. Hz.Âdem'den sonra insanların, kendilerine indirilen ilâhî dinleri tahrif ederek yeryüzünde fesat çıkarmaları veya zaman içerisinde insanların hayat şartlarının değişerek farklı ihtiyaçların ortaya çıkması üzerine, Yüce Allah yeniden peygamberler göndererek hükümlerini zaman ve şartlara uygun bir tarzda yenilemiştir. İlk insan ve ilk peygamber Hz.Âdem'le başlayan peygamberlik meş'alesi, son peygamber Hz.Muhammed (s.a.s)'le zirveye ulaşmış ve son bulmuştur. Kur'an, bütün peygamberleri, aynı misyonu yüklenmek üzere gönderilmiş, birbirini doğrulayan Allah elçileri olarak tanımlamaktadır.²⁷ Bütün peygamberler, Allah katında tek ve makbul din olan İslam dinini tebliğ için gelmişlerdir. Kur'an'ın açık ifadesinden anlaşıldığı üzere Hz. Muhammed (s.a.s) son peygamberdir. Artık ondan sonra başka bir peygamber gelmeyecektir.²⁸ Netice olarak, Kur'an-ı Kerim de son ilâhî kitaptır. Böyle olunca, Kur'an'ın ihtiva ettiği prensip ve hükümlerin evrensel olması, dünyanın tüm bölgelerinde yaşayan insanlara ve kıyamete kadar bütün zamanlara uygun olması gerekir.²⁹

²³ Bakara, 2/118.

²⁴ Nahl, 16/44.

²⁵ Müslim, Müsafirîn, 139; ez-Zuhaylî, Vehbe, et-Tefsiru'l-Münîr, Beyrut, 1991, XXIX, 46.

²⁶ Sa'd, 38/29.

²⁷ Enbiya, 21/25.

²⁸ Ahzab, 33/40.

²⁹ Al-i İmran, 3/19, 83, 85; Sebe', 34/28.

Sözlüklerde evrenle ilgili,³⁰ bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul,³¹ dünya ölçüsünde,³² her türlü şartlarda geçerli olan³³ gibi anlamlara gelen "evrensel" kelimesi, âdetâ Kur'an mesajı ile bütünleşmiştir.

Nitekim İslamın temel kaynağı Kur'an'ın mesajları, kıyamete kadar bütün zamanları kapsayacak ve bütün insanları ve cinleri içine alacak özellik taşımaktadır.³⁴

Kur'an, herhangi bir coğrafya, zaman ve ırk kayıtlı olmaksızın bütün beşeriyeti karanlıktan çıkarıp aydınlığa ulaştırmak için indirilmiştir. Nitekim Yüce Allah, "Ey Muhammed! Bu, Allah'ın izniyle, insanları karanlıktan aydınlığa, güçlü ve övülmeye layık, göklerde ve yerde olanların sahibi Allah'ın yoluna çıkarman için, sana indirdiğimiz Kitaptır."³⁵ buyurmaktadır.

Ayrıca Kur'an'da Hz.Muhammed (s.a.s)'in bütün insanlara gönderildiği bildirilmektedir: "Ey Muhammed! Biz seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir; fakat insanların çoğu bunu bilmezler"³⁶, "Âlemlere uyarıcı olmak üzere kulu Muhammed'e hakkı batıldan ayırt eden Kur'an'ı indiren Allah, yücelerin yücesidir."³⁷, "De ki: Ey insanlar! Doğrusu ben; göklerin ve yerin hükümranı, kendisinden başka ilah bulunmayan, hayat veren ve öldüren Allah'ın hepiniz için gönderdiği peygamberiyim. Allah'a ve okuyup yazması olmayan Peygamberine -ki o da Allah'a, kelimelerine inanmıştır- inanın; ona uyun ki hidayete eresiniz."³⁸ buyurmaktadır.

İşte zikretmiş olduğumuz bu ayetler, Kur'an'ın hükümlerinin evrenselliğini; indiği zamandan kıyamete kadar geçerli olduğunu bize açık ve net olarak ifade etmektedir.

Hız. Peygamber de bu hususta şöyle buyurmuştur: "**Benden önce hiç kimseye verilmeyen beş şey bana verildi.**" Bu beş özellikten biri olarak da şunu saymıştır: "**Her peygamber kendi kavmine gönderilmiştir. Ben ise bütün insanlara gönderildim.**"³⁹

Bu ayet ve hadisler, Kur'an'ın bütün insanlık için gönderilmiş bir kitap olduğunu belirtmektedir. Netice olarak, Kur'an, bütün insanlığa ışık tutacak ilke ve mesajlar içeren evrensel bir kitaptır. Kur'an'ın evrenselliğinin en önemli sonuçlarından biri; **ihativa ettiği hükümlerin bütün insanlığa, her zaman ve mekâna uygun oluşudur.** Diğer ise, Kur'an ayetlerinin küllî kaideler (genel prensipler) verip, fazla detaya girmemesidir.⁴⁰

Bilindiği gibi Kur'an, tarihin belli bir diliminde teşekkül etmiştir. Kur'an'da bütün ayetlerin olmasa da pek çok ayetin belli bir

³⁰ Komisyon, *Türkçe Sözlük*, T.D.K.Yay., Ankara 1988, I, 480; Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul 1993, s.100; Tuğlacı, Pars, *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul 1983, III, 767.

³¹ *Türkçe Sözlük*, I, 480; Gövsa, İbrahim Alattin, *Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi*, byy, trs, II, 668.

³² Püsküllüoğlu, Ali, *Öz Türkçe Sözlük*, Ankara 1971, s. 159; *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*, III, 767.

³³ *Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi*, II, 668.

³⁴ Rahman, 55/31-35.

³⁵ İbrahim, 14/1.

³⁶ Sebe', 34/28.

³⁷ Furkan, 25/1.

³⁸ A'raf, 7/158.

³⁹ Buharî, Tayemmüm, 1; Nesai, Gusül, 26.

⁴⁰ Tahir b.Aşur, *İslam Hukuk Felsefesi*, İstanbul 1988, s.101.

indiriliş (nüzul) sebebi mevcuttur. Belli bir sebebe bağlı olarak inen ayetlerin, sebeplerinin husûsî olması, o ayetlerin ihtiva ettiği mesajların evrenselliğine (umûmî olmasına) engel teşkil etmez. Çünkü Kur'an'ın muhatap aldığı toplum, sadece Hz. Peygamber'in içinde yaşadığı toplum değil, onların şahsında kıyamete kadar gelecek tüm insanlık neslidir. Nitekim Kur'an'da; "Ya Eyyühe'n-Nas!"⁴¹ (Ey İnsanlar!) veya "Ya Eyyühe'l-lezine Amenu"⁴² (Ey İnananlar!) şeklindeki hitapların sık sık tekrarı bunu bize açıkça ifade etmektedir.

Günümüzde Kur'an'ın 1400 küsur yıl önce indiğini dolayısıyla bugüne ve bugünün insanına vereceği bir mesajının olmadığını söyleyenler vardır. Bazılarının dediği gibi Kur'an, sadece, 14 asır önceki insanlara hitabeden bir kitap değil, her devirdeki insanlara hitap eden ve bizlere ilim, ilerleme, başarı ve medeniyetin yollarını gösteren evrensel bir kitaptır. Kur'an'ın getirdiği prensipler hiç eskimemiştir, eskimeyecektir de.

Ayrıca, günümüzde Kur'an ayetlerinin ifade ettiği hükümleri yalnızca modern normlara ve değerlere ters düştüğü iddiasıyla değiştirmeye kalkınlar da bulunmaktadır. Burada problem nedir ve bu problem nasıl aşılmalıdır? Eğer problem, tarihin belli bir döneminde teşekkül etmiş olan Kur'an'ın çağımız şartlarına nasıl uyarlanacağı ve çağımızda nasıl tefsir edilmesi gerektiği ise ki, -değişmeden kastedilen ve halledilmesi istenen problem de budur- bunun çözümü vardır. Bu çözüm yolu da Kur'an'ı her devirde yeni ilmi gelişmeler göz önünde bulundurularak yeniden asrımızın insanının ihtiyacı doğrultusunda tefsir edilmesidir. Çünkü ilâhî kitapların sonuncusu olan Kur'an-ı Kerim'in Müslümanlar, hatta bütün insanlar tarafından anlaşılıp, ona bağlanması ve öğretileriyle amel edilebilmesi için, mutlak surette tefsir ve izah edilmesi gerekmektedir.

Şunu da ifade edelim ki bütün insanlık için evrensel olarak gönderilen bir kitabın, ayrı ayrı zaman ve mekânlar içerisinde yaşayan insanlığın bütün ihtiyaçlarını madde madde sıralayıp muhtevasında dercetmesi mümkün değildir. Onda kıyamete kadar geçerliliğini yitirmeyecek türden genel esaslar vardır. Onda açıkça anlaşılabilen ayetler olduğu gibi, sarîh olarak anlaşılabilen ayetler de mevcuttur. Yine onda yüksek edebî sanatlar (belagat) vardır. Yani Kur'an ayetlerinde Arapça edebî sanatların her türü, çok güzel bir tarzda kullanılmıştır. İşte bu tür ayetler, Kur'an'ın bu özelliklerini iyi bilenler tarafından izah edilmekle anlaşılabilir.

Nitekim, Kur'an'ın mesajını anlamak için onun nüzulünden günümüze kadar birçok tefsiri yapılmıştır. Kıyamete kadar da yapılmaya devam edecektir. Kur'an'ın emirleri hakkında önceki devirlerde yapılan tefsir ve yorumları son ve kesin görüş olarak kabul etmek ve bunların her zaman ve mekânda ihtiyaçlara çare olabileceğini iddia etmek yanlış olur. Zira bu iddia, müslümanı düşünmekten alıkoymuş, aklının kullanım alanını sınırlamış ve Kur'an'ın evrensel düşüncesini yakalamasına mani olmuştur. Aynı zamanda onun, çağın problemlerine çare bulmasını engellemiş, müslümanın Kur'an'ı bilgi ve medeniyet kaynağı olarak kabul etmesini önlemiştir.

Bugün Kur'an'ı indiriliş gayesine uygun olarak okuyup anlayabilmek için dikkat edilmesi gereken bir takım esaslar vardır.

⁴¹ Bu ifade, Kur'an'da 18 yerde geçmektedir. Bkz., Abdülbakî, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzı'l-Kur'ani'l-Kerim*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1945, s.726-729.

⁴² Bu ifade, Kur'an'da 90 üzerinde geçmektedir. Bkz., Abdülbakî, M.Fuad, age., s.82-85.

Bunlar, Kur'an'da ve Hz. Peygamber'in sünnetinde açıklanmıştır.⁴³ Kur'an'ı maksadına uygun bir biçimde okuyup açıklamak gerekmektedir.

Kur'an 114 sure ve altı bin küsur ayetten meydana gelen 600 sahifelik bir kitaptır. Kur'an'ın biz insanlara yönelik çeşitli emirleri ve yasakları vardır. Onun ihtiva ettiği emir ve yasakları iki grupta toplamamız mümkündür:

İlk grup, Allah'la insan arasındaki ilişkiyi inanç ve ibadet bağlamında düzenlemekle ilgili olanlardır. Bu tür ayetlere şu örnekleri verebiliriz: "Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle beraber eğilin."⁴⁴, "İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin..."⁴⁵, "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, oruç size de farz kılındı."⁴⁶, "Kim Ramazana erişirse oruç tutsun..."⁴⁷, "Kâbe'ye gitmeye gücü yeten herkese, Allah için Kâbe'yi ziyaret edip hacetmek farzdır."⁴⁸ İslam dininde inanç ve ibadet esaslarını belirleme yetkisi Allah'a aittir. Dolayısıyla Kur'an'ın bu türden emir ve yasakları kıyamete kadar geçerli olan ve değiştirilmesi mümkün olmayan emirlerdir. Bunlar benzetme ya da diğer yollarla ne genişletilebilir ne de daraltılabilir, kesinlikle bunlarda hiçbir değişiklik yapılamaz. İbadetler, Allah'ın emrettiği şekilde yerine getirilmesi gerekir.

İkinci grup ise, insanlar arası ilişkileri düzenler. Kur'an'ın getirmiş olduğu bu tür emir ve yasaklarda mutlaka insanların maslahatı gözetilmiştir. Bu tür emir ve yasakların gözlenebilir etkin amaçları ve çeşitli hikmetleri vardır.

İnsanlık tarihini incelediğimizde toplumsal hayatın sürekli bir değişiklik içerisinde olduğunu görürüz. Yani, zaman içerisinde toplumsal yapı, insanların ihtiyaçları, kültürleri, teknoloji.. vb. her şey değişmektedir. Günümüzdeki hayat şartları, öncekinden tamamen farklılık arz etmektedir. Mesela, dün, savaş ve nakil aracı olarak at, geçim kaynağı olarak avcılık çok önemli iken, bugün bunlar, eski değerini yitirmiş onların yerini yenileri almıştır. İşte toplumun farklı kesimleri tarafından çeşitli şekil ve tarzlarda karşı koyuşlara sebep olan toplumsal değişim, medenî ve ilkel toplumların vazgeçilmez özelliğidir. Yani değişim, bütün toplumların temel özelliklerindedir.

İnsanın yaratılışından beri var olan ve çağımızda baş döndürücü bir hal alan değişim karşısında, yaklaşık 1400 küsur yıl önce inmiş olan Kur'an, bugünün problemlerine çözüm getirebilecek midir? O günün şartlarında teşekkül etmiş olan Kur'an ayetleri, çağımız insanını bağlamakta mıdır? Bugün Kur'an, bize ne ifade etmektedir? gibi sorular günümüzde bazı insanlar tarafından sürekli dile getirilmektedir. İşte burada, Kur'an'ın getirmiş olduğu prensiplerin sadece indiği döneme ait olmadığı, günümüze ve kıyamete kadar gelecek insanlara yönelik evrensel prensipler olduğunu örneklerle açıklamaya çalışacağız.

6. KUR'AN'IN GETİRDİĞİ EVRENSEL PRENSİPLER (THE UNIVERSAL PRINCIPALS BROUGHT BY THE QURAN)

Kur'an, birçok prensibi bünyesinde bulundurmaktadır. Bu prensipleri incelediğimizde bunların genel prensipler olduğu ve her

⁴³ Bu metod ve yöntemler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Soysaldı, Mehmet, *Kur'an'ı Anlama Metodolojisi*, Fecr Yay., Ankara, 2001.

⁴⁴ Bakara, 2/43.

⁴⁵ Bakara, 2/83.

⁴⁶ Bakara, 2/183.

⁴⁷ Bakara, 2/185.

⁴⁸ Al-i İmran, 3/97.

zamanda bütün insanların uygulayabileceği türden ilkeler olduğunu görmekteyiz. Kur'an'da birçok emir ve yasak bulunmaktadır. Bu makale çerçevesinde hepsini zikredip açıklamamız mümkün değildir. Fakat burada Kur'an'ın getirmiş olduğu prensiplerden örnek olarak beş emir ve beş yasak hakkında kısaca açıklamada bulunmak istiyoruz.

6.1. Kur'an, Çalışmayı, Araştırmayı ve İncelemeyi Emretmektedir (The Quran Commands People to Study, Explore and Investigate)

Çalışmak, Allah'ın ezeli kanunudur. Kâinatta her şey bu kanuna boyun eğmiş, her zerrenin varlığı çalışmasına bağlı kılınmıştır. Her yaratık, hayatını devam ettirebilmek için sürekli bir çalışma içindedir. Maddenin en küçük parçası olan atomda elektronlar çekirdek etrafında dönmezse atom parçalanır. Gezegenler güneş sistemindeki hareketlerine devam etmeseler âlemin düzeni bozulur. Kalbimiz çalışmasa hayatımız sona erer. Nitekim Yüce Allah, Kur'an'da çalışmanın önemini belirterek şöyle buyurmaktadır:

*"İnsana çalışmasından başka bir şey yoktur. Onun çalışması yakında görülecektir. Sonra ona tastamam karşılığı verilecektir."*⁴⁹

Bu ayetler insanın ancak çalışmak suretiyle ilerleyebileceğini, dünya ve ahiret saadetine anahtarlarının meşru yolda çalışmak olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu ayetlerde insanın kemali ve olgunluğu da başkalarının çalışmalarıyla değil, ancak kişinin kendi çalışması karşılığında mümkün olacağı açıklanmaktadır.

Her insan ancak kendi çalışmasının karşılığını görür. Diğer insanların çalışmasının neticesine sahip olamaz. Yüce Allah, bu ayetlerde bütün insanları çalışmaya teşvik ederek, çalışmayan bir kimsenin menfaat temin edemeyeceğini, her çalışanın, çalışmasının meyvesini alacağını belirtmiştir. Yüce Allah, böylece insanı atalet ve tembellikten men etmiş, dünya ve ahiret saadetine ulaşmak için, çalışmayı ve meşru kazanç yollarından kazanmayı emretmiştir.

Çalışmayı ve meşru yoldan kazanmayı emreden dinimiz, tembelliği insanlığın kurtuluşuna mani olan büyük engellerden saymış ve insan için en büyük zevkin, çalışmalarının semeresini görmek olduğunu ifade etmiştir. Hz.Peygamber (s.a.v) de; *"Hiçbir kimse kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir yiyecek asla yememiştir. Allah'ın peygamberi Davud (a.s)'da kendi emeği ile kazandığından yerdi."*⁵⁰ buyurmaktadır.

Hiçbir çiftçi toprağı ekmeden ekin biçemediği gibi, çalışmadan bir kazanç temin etmek de mümkün değildir. Ayrıca dinimizde çalışmadan temin edilen kazançlar haram sayılmıştır.

Kur'an'da insanları araştırmaya ve incelemeye yönelten çok sayıda ayet vardır. Mesela, Gaşiyeye Suresinde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: *"Devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı?"*⁵¹

Bu ayetlerde develerin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına dikkat çekiliyor. Kur'an'ın bu bakıp inceleme emri, yeriyle göğülle bütün evreni inceleme fermandır. Kur'an'ın bu tür inceleme ve araştırmayı isteyen emirleri yerine getirilse, Müslümanlar, zooloji, astronomi, jeoloji, coğrafya ve tıp gibi ilimlerde ilerleyecek, yeni keşifler hep Müslümanlar eliyle ortaya konacaktır.

⁴⁹ Necm, 53/39-41.

⁵⁰ Nasif, Mansur Ali, *et-Tac, Dâru'l-Hikme*, Beyrut trs. II,194.

⁵¹ Gaşiyeye, 88/17-20.

6.2. Kur'an, Adaleti Emretmektedir (The Quran Orders Justice)

İslamın temeli adalettir. Adalet, düzgün hareket etmek, hak yememek, dengeyi gözetmek, doğruluktan ayrılmamak, doğru yoldan sapmamak gibi insani ve sosyal değerlerin bir bileşkesidir.⁵² Kur'an mutlak bir adaleti emreder. Bu hususta inanan inanmayan, yakın uzak, zengin fakir ayırımı yapmaz. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "...Yakınınız dahi olsa söylediğiniz zaman adaletten ayrılmayınız..."⁵³, "Ey iman edenler! Allah için adaletle şahitlik ediniz. Kendinizin, ana, babanızın ve yakınlarınızın aleyhine bile olsa, (şahitlik ettiğiniz kimseler) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayınız.) Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. Onun için nefsinizin hevasına uyup da adaletsizlik etmeyiniz. Eğer (şahitlik ederken) dilinizi eğip bükerseniz veya doğruyu söylemezseniz, muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır."⁵⁴

Bilindiği gibi Cuma günü imam, Cuma hutbesinin sonunda daima şu ayeti okur: "Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor."⁵⁵

Allah Teala bu ayette dünya nizamını sağlayacak üç şeyi emretmekte; buna karşılık üç çirkin davranışı da yasaklamaktadır. Allah'ın emrettiği esaslar: adalet, iyilik ve akrabaya yardımdır. Yasakladıkları ise: hayâsızlık, fenalık ve azgınlıktır. Adalet dünya nizamıdır. Adaletin olmadığı yerde huzur, barış ve düzen olmaz. Toplum sürekli bir kargaşa ve huzursuzluk içindedir. Adaletin bir toplumda ne kadar önemli olduğunu belirtmek için Atatürk, "adalet mülkün temelidir." demiştir. Bir milletin yükselmesi, ilerlemesi, kalkınması ve gerçek medeniyete ulaşması adaletle mümkündür. Fertleri arasında adalet olmayan milletler, maddi bakımdan ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, ızdırap ve sıkıntılar içinde bocalamaktan asla kurtulamazlar. İşte Yüce Allah, Kur'an'da birçok ayette adil olmayı emretmiş ve şöyle buyurmuştur: "Allah size, mutlaka emanetleri ehli olanlara vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder..."⁵⁶, "...Adaletle hükmediniz. Çünkü Allah adil kimseleri sever."⁵⁷, "Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa içinizde beslediğiniz kin ve öfke, sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adil davranın, takvaya en uygun hareket budur. Allah'a karşı gelmekten sakının. Çünkü Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır."⁵⁸

6.3. Kur'an, Doğruluğu Emretmektedir (The Quran Commands the Truth)

Kur'an'da bizlere emredilen hususlardan biri de doğruluktur.⁵⁹ Nitekim Kur'an'da bu hususta şöyle buyurulmaktadır: "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. (Böyle davranırsanız) Allah işlerinizi düzeltir ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allah ve Resulüne

⁵² Hadduri, Macid, *İslamda Adalet Kavramı*, (trc. Selahattin Ayaz), İstanbul 1991, s. 24.

⁵³ En'am, 6/152.

⁵⁴ Nisa, 4/135.

⁵⁵ Nahl, 16/90.

⁵⁶ Nisa, 4/58.

⁵⁷ Hucurat, 49/9.

⁵⁸ Mâide, 5/8.

⁵⁹ Bkz., Hud, 11/112; Şura, 42/15.

itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.”⁶⁰, “Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve doğrularla beraber olun.”⁶¹ Kur’an, bazı peygamberlerin büyüklüğünü anlatırken bize onların doğruluktan asla ayrılmadıklarını belirtmektedir: “Kitapta İbrahim’i de an. O dosdoğru bir peygamberdi.”⁶² “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Aşırı da gitmeyin. Çünkü Allah, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir.”⁶³

Rivayet edildiğine göre Kur’an’da Rasulullah’a bu ayetten daha şiddetli gelen bir ayet inmemiştir. Zira Hz. Peygamber, “**Beni, Hud suresi ve kardeşleri ihtiyarlattı.**” demiştir. Surenin nesinin kendisini ihtiyarlattığı sorulunca; “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.” ayetinin kendisini ihtiyarlattığını söylemiştir.⁶⁴ Gerçekten bu kolay bir iş değildir. Allah Teala, bu ayette yalnız ona değil, onunla beraber bütün müminlere dosdoğru olmayı emretmektedir.⁶⁵

Hz. Peygamber, bir doğruluk örneği idi. Onun en büyük hedeflerinden biri de doğru insanlardan oluşan bir toplum oluşturmaktı. Bu bakımdan önce kendisi doğruluk örneği olmuştur. Doğruluk onun hayatının her safhasında görülen bir özelliktir. Onun içi ile dışı, özü ile sözü birdi. Bir başka deyişle, O, olduğu gibi görünür görüldüğü gibi olurdu. Onun söyledikleri ile yaptıkları arasında bir farklılık görmek mümkün değildi. O, hayatı boyunca insanları doğruluğa sevk etmeye gayret göstermiştir.⁶⁶ Bir defasında kendisine nasihat etmesini isteyen bir kimseye: “Allah’a inandım de, sonra da dosdoğru ol”⁶⁷ demiştir. Hz. Peygamber, doğruluğu Allah’a imandan sonra dile getirmiş ve doğrulukla Allah’a iman arasında bir bağlantı kurmuştur. Yine bir başka hadisinde; “Doğruluktan ayrılmayınız. Doğruluk sizi birre (iyiliğe), o da sizi cennete ulaştırır. Kişi doğru olur ve daima doğru iş yaparsa Allah katında sıddıklardan yazılır. Yalandan sakınınız. Yalan da insanı günaha, o da cehenneme götürür. Kişi durmadan yalan söyler ve yalan üzere iş yaparsa Allah katında yalancılardan yazılır.”⁶⁸ buyurmuştur.

Bir defasında Rasulullah ahabına: “Bana şu altı şey hakkında söz verin, ben de size cennete gireceğinize dair garanti vereyim diye buyurdu ve bu altı şeyi şöyle sıraladı:

- Konuştuğunuz zaman doğru konuşun!
- Va’dettiğiniz zaman yerine getirin!
- Emanette emin olun!
- İrzınızı namusunuzu koruyun!
- Gözlerinizi harama bakmaktan sakının!
- Ellerinizi haramdan uzak tutun.”⁶⁹

Hz. Peygamber, en doğru insandı, O’nun dostları bir tarafa, baş düşmanları bile doğruluğunu itiraf etmekten kendilerini

⁶⁰ Ahzab, 33/70, 71.

⁶¹ Tevbe, 9/119.

⁶² Meryem, 19/41.

⁶³ Hud, 11/112.

⁶⁴ Aclûnî, Ebu’l-fida İsmail b.Muhammed, *Keşfu’l-Hafa*, Beyrut 1351, II, 20; Ateş, age., IV, 342.

⁶⁵ Komisyon, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Medine 1992, s. 233.

⁶⁶ Soysaldı, Mehmet, *Âlemlere Rahmet Hazreti Muhammed (sav)*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2007, s.48-49.

⁶⁷ Müslim, İman, 62; Ahmed b.Hanbel, age., III, 413, IV, 385.

⁶⁸ Buhârî, Edeb, 69; Müslim, Birr, 105; Ebu Davud, Edeb, 80.

⁶⁹ Ahmed b.Hanbel, age., V, 323.

alamamışlardır. Getirdiği dini yalanlamışlar, ama onu yalanlayamamışlardır. Bu hususta İslamın meşhur baş düşmanı Ebu Cehil'in iki itirafını anlatırsak, başka söze gerek kalmaz sanırım: Ebu Cehil bir defasında ona şöyle demişti: "Ey Muhammed biz seni yalanlamıyoruz, fakat senin getirdiklerini yalanlıyoruz." Bedir savaşı olacağı gün müşriklerden Ahnes b.Şerik, Ebu Cehil'e hitaben, "Ya Ebu'l-Hakem, şurada senden ve benden başka kimse yok. Doğru söyle, Muhammed sadık mıdır, yalancı mıdır?" demişti. Ebu Cehil'in cevabı çok açıktır: "Vallahi Muhammed sadıktır, doğrudur. O, hayatında hiç yalan söylememiştir."⁷⁰

6.4. Kur'an, Ahde Vefayı Emretmektedir (The Quran Orders to Keep One's Convenent)

Ahd, mastar olarak, "bir şeyin yerine getirilmesini emretmek, talimat vermek, söz vermek" manalarına geldiği gibi, isim olarak ta, "emir, talimat, taahhüt, antlaşma, yükümlülük, itimat veren söz" anlamlarına gelmektedir.⁷¹ Kur'an'ın ısrarla üzerinde durduğu hususlardan biri de ahde vefadır. Kişinin verdiği söz ister Allah'a isterse insanlara karşı olsun mutlaka kişi verdiği sözde durmalı ve sözünün gereğini yerine getirmelidir. Çünkü Yüce Allah; "Ey iman edenler! Yaptığınız akitlerin gereğini yerine getirin..."⁷², "Her kim sözünü yerine getirir ve kötülükten sakınırsa, bilsin ki Allah sakınanları sever."⁷³ "...Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir."⁷⁴ buyurmaktadır.

Sözünde durmak, verdiği sözlere bağlı kalmak, özü sözü doğru olmak gibi anlamları içeren ahde vefa, İslam ahlâkının en önemli prensiplerinden biridir. Kur'an'da olgun müminlerin vasıfları sayılırken, onların ahde vefa gösterme özelliklerine işaret edilerek şöyle buyurulmaktadır: "Onlar, Allah'ın ahdini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlardır."⁷⁵, "Müminler, emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler."⁷⁶

6.5. Kur'an, Emanette Emin Olmayı Emretmektedir (The Quran Recommends to be Sure in Keeping Another's Safekeeping)

Genelde emanet kavramı, "bir kimseye koruması için bırakılan mal ve eşya" anlamında kullanılmaktadır. Fakat bu anlamın yanında insanın sahip olduğu ve kendisine geçici olarak verilmiş bulunan ruhî, bedenî, malî imkânları da kapsadığı belirtilmektedir.⁷⁷

İslam Hukukunda ise emanet, Allah Tealanın gerek kendi hukuku, gerekse yaratıklarının hukuku ile ilgili olarak insana yüklediği vazifelerin tamamına verilen bir isim olarak tarif edilmektedir.⁷⁸

⁷⁰ Soysaldı, Mehmet, *Âlemlere Rahmet Hazreti Muhammed (sav)*, s.50.

⁷¹ Küçük, Abdurrahman, "Ahid", *Diyanet İslam Ans.*, İstanbul 1988, I, 532, 533.

⁷² Mâide, 5/1.

⁷³ Al-i İmran, 3/ 76.

⁷⁴ İsra, 17/34.

⁷⁵ Ra'd, 13/20.

⁷⁶ Müminun, 23/8; Ayrıca bkz., Meâric, 70/32.

⁷⁷ Toksarı, Ali, "Emanet", *İslam Ansiklopedisi*, T.D.V. Yay., İst, 1998, XI, 81.

⁷⁸ Molla Hüsrev, *Mir'atü'l-Usul fi Şerhi'l-Mirkat ve'l-Usul*, İst, 1307, I, 591; Kerimoğlu, Yusuf, *Emanet ve Ehliyet*, İst., 1998, I, 361.

Kur'an-ı Kerim'in getirmiş olduğu prensiplerden biri de emanete riayet etmektir. Kur'an, emanet sorumluluğunun ağır olduğunu belirtmektedir. Nitekim bu hususta Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi; (bununla beraber onun hakkını tam yerine getiremedi). Çünkü o çok zâlim ve çok câhildir."⁷⁹

Bu ayetlerde Yüce Allah, emanetin, göklerin, yerin ve dağların çekemeyeceği kadar ağır, önemli bir şey olduğunu; emaneti taşıma sorumluluğunu insanın yüklediğini; bunun gereğine göre hareket etmeyen münafık, müşrik erkek ve kadınların, Allah'ın azabına uğrayacaklarını, kullarına son derece merhametli olan Allah'ın tövbe eden mü'min erkek ve kadınların hatalarını bağışlayacağını ifade etmektedir.⁸⁰

Evet emanet, böyle göklerin, yeryüzünün ve dağların dayanamayacakları derecede ağır, yerine getirilmesi zor, sorumluluk gerektiren büyük ve korkunç bir yükür. Bu ayette ifade edilen "teklif etmeyi" ve "yüz çevirmeyi" gerçek manası üzere anlayan tefsir âlimleri varsa da, âlimlerin çoğu ayette ifade edilen, emanetin göklere ve yere sunulmasını, emanetin büyüklüğünü beyan etmek için "temsili istiare" olarak değerlendirmişlerdir.⁸¹ Emanet ifa edildiğinde sonuçları çok büyük bir keramet olduğu gibi, yerine getirilmediği takdirde de hıyanet ve tazmin etmek cezası ile büyük bir rüsvalık ve rezalettir.

Göklere, yere ve dağlara sunulan, fakat onların taşımaya güç yetiremeyerek taşımaktan korkup kaçındıkları "emanet" ne olabilir? Bu konuda birçok sahabe ve tabiun âliminden farklı yorumlar rivayet edilmiştir. Bunlardan bazılarını şöyle zikredebiliriz:

- İbn Abbas (r.a)'a göre: Allah'ın kullarına farz kıldığı şeylerin tamamıdır.⁸²
- İbn Mes'ud (r.a)'a göre: Kişiye emaneten bırakılan söz, mal ve can olabileceği gibi, namaz, zekât, oruç, hac, doğru söz, borcu ödeme, ölçü ve tartıyı tam kullanma ve adaletle iş görme olabilir.⁸³
- Übey b. Kab (r.a)'e göre: Kadına koruması üzere verilen namusudur.⁸⁴
- Ebu Derdâ (r.a)'ya göre: Cünüplükten dolayı yıkanmaktır.⁸⁵
- Abdullah b. Amr (r.a)'a göre: Bedenimizdeki organlarımızdır.
- Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet eden belgelerdir. Allah bunları göklere ve yere, aynı zamanda dağlara sundu, onlar kabul edip hepsini yüklenip izhar ettiler.

Bu son yoruma göre, ayette geçen "arz" kelimesi, "izhar" anlamında kullanılmıştır. İnsanoğlu ise, bu delil ve belgeleri gizleyip izhar etmediğinden kendi kendine zulmedip cehlını ortaya koymuştur.

Kur'an ayetlerinin delâlet ettiği mana ve hikmeti en iyi anlayan ve bilen, şüphesiz ki Rasulullah (s.a.s)'tır. Tirmizî tarafından

⁷⁹ Ahzab, 33/72.

⁸⁰ Ateş, a.g.e., VII, 208.

⁸¹ Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İst, trs, VI, 342; Yıldırım, a.g.e., IX, 4909.

⁸² Taberî, a.g.e., XII, 66.

⁸³ Taberî, a.g.e., XII, 69.

⁸⁴ Taberî, a.g.e., XII, 68.

⁸⁵ Taberî, a.g.e., XII, 68.

nakledilen bir hadis-i şeriflerinde Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: "Şanı yüce Allah, Âdem'e: "Ya Âdem! Şüphesiz ki ben emaneti göklere ve yere arz ettim, onlar buna güç yetiremediler. Sen ise, emaneti ihtiva ettiği sorumlulukla yüklenmeye güç yetirebilir misin?" diye sordu. Âdem: "Ya Rab, ondaki şey nedir?" diyerek o şeyi öğrenmek istedi. Allah ona: "Emaneti taşıyabilirsen mükâfatlanırsın; zayi edersen gazaba uğratılırsın" buyurdu. Bunun üzerine Âdem emaneti, ihtiva ettiği sorumlulukla birlikte yüklendi; o yüzden, cennette ancak sabah namazıyla ikinci namazı arasındaki süre kadar kalabildi; şeytan onu (aldatıp) oradan çıkardı."⁸⁶

Böylece insana yükletilen "emanet" dinî vazifelerin tamamıyla ilgili bulunan sorumluluktur. Onu, yaratıldığımız amaca yönelik anlamda koruduğumuz takdirde bizi mutlu eder; koruyamadığımız takdirde mutsuz eder.

Bunun için cumhur-u ulema, burada geçen "emaneti", dinî vazifelerin tamamı, yani insanın yükümlü olduğu tüm emir ve nehiyler olarak yorumlamıştır.⁸⁷

Kur'an, müslümanı güvenli insan olarak vasıflandırmaktadır. Yüce Allah, Kur'an'da çeşitli ayetlerde Mü'minlerin vasıflarını saymaktadır. O vasıflardan biri de; "Mü'minler, emanetlerini ve verdikleri sözü yerine getirirler."⁸⁸ şeklindedir.

Emanete riayet, verilen sözde sebat, mü'minin şiarıdır. Çünkü hakları korumak, kul hakkına el uzatmamak farz; bunun aksine bir tutum ve davranış büyük günahdır. Allah'a ve ahiret gününe dosdoğru inanan mü'minler, bu anlayış içinde beşerî münasebetlerini sürdürürler ve bağlı buldukları toplum ve cemaate her zaman güven havası estirirler. O bakımdan döneklilik, vefasızlık, haklara saygısızlık, sözde sebat etmemek, kâfir ve münafıklara yakışan huylardır. İslamın güven ve kardeşlik pazarında bunların hiçbir zaman yeri, alıcısı ve satıcısı yoktur.⁸⁹

Müslüman hıyanet etmez, hakkı gizlemez. Çünkü hakkı gizlemek, emanete hıyanet etmek, münafıklık alametidir. Allah elçisinin tanımına göre, "Müslüman, insanların, dilinden ve elinden zarar görmedikleri, mü'min de insanların, canları ve malları konusunda kendisinden emin oldukları kişidir."⁹⁰, "emaneti olmayanın imanı da yoktur."⁹¹, "Dört şey vardır ki bunların tamamı bir insanda toplanırsa o adam tam münafık olur. Fakat bunlardan sadece biri kendisinde bulunan kişi ise, bu huyu bırakıncaya dek nifaktan bir hal üzeredir:

- Konuştuğu zaman yalan söylemek,
- Antlaşma yapıp ardından saldırmak,
- Söz verip caymak,
- Biriyle davalıştığı zaman haktan sapmak."⁹²

Yine başka bir hadislerinde ise Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Münafıklığın alameti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler,

⁸⁶ Taberî, a.g.e., XII, 66.

⁸⁷ Râzî, Fahrudin Muhammed, *et-Tefsiru'l-Kebir, (Mefâtihu'l-Gayb)*, Beyrut, 1990, XXV, 235; Hâzin, Alâeddin Ali b.Muhammed b.İbrahim el-Bağdâdî, *Lübâbu't-Te'vîl fî Meâni't-Tenzîl*, Beyrut, trs., V, 279; İbn Kesir, *Tefsir*, III, 523-524; Suyutî, Celalüddin, *Dürrü'l-Mensur*, Beyrut, trs., II, 113.

⁸⁸ Bkz., Mü'minun, 23/8; Meâric, 70/32.

⁸⁹ Yıldırım, Celal, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, İzmir, 1991, XII, 6378.

⁹⁰ Nesâî, İman, 8.

⁹¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, III, 135.

⁹² Müslim, İman, 107.

vaat ettiğinde sözünde durmaz. Kendine emanet edilen şeye hıyanetlik yapar.”⁹³

Kur'an, emaneti ehline vermeyi emretmektedir. Kur'an'da, “Şüphesiz ki Allah, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adaletle hükmetmenizi emrediyor.”⁹⁴ buyurulmaktadır.

Bu ayetin şu olay üzerine nazil olduğu rivayet edilmektedir: İslamiyet'ten önce Kâbe ile ilgili bazı hizmetler belli kişiler tarafından yürütülüyordu. Peygamberimiz Mekke'yi fethettiği gün, Kâbe'nin anahtarlarını Osman b.Talha taşıyordu. Hz.Peygamber, bu zati çağırarak Kâbe'yi açmasını emretti. Orada hazır bulunan Peygamberimizin amcası Hz. Abbas, eskiden sorumluluğunda bulunan hacılara su dağıtma görevi ile beraber, bundan böyle Kâbe anahtarlarının da kendisine verilmesini istedi. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Hz.Peygamber: “Ey Ebu Talha, atalarımızdan kalma olan Kâbe kapıcılığı sizde kalmak üzere, işte anahtarlarınızı alınız. Bunu, haksızlık yapmadan hiç kimse sizden alamaz.” buyurdu ve Kâbe anahtarını eskiden olduğu gibi sahibi olan zata, Osman b.Talha'ya geri verdi.⁹⁵

İki kişi, Hz.Peygamber'e gelip kendilerini emir tayin etmelerini rica ettiler. Allah'ın Elçisi: “Biz, işimizi isteyene ve makam düşkününe vermeyiz.” buyurdu.⁹⁶ Hz.Peygamber, kendisinden valilik isteyen Ebu Zerr Gıfarî'ye de şöyle demiştir: “Ebu Zerr, sen zayıfsın, o makam bir emanettir. Sonu da kıyamet gününde bir perişanlık ve pişmanlıktır. Yalnız hak ederek alan ve üzerine düşeni de yerine getiren müstesnadır.”⁹⁷ Yine amcası Hz.Abbas (r.a) bir yere vali olarak görevlendirilmesini talep ettiğinde, Hz. Peygamber, ona: Bu işin çok mesuliyetli olduğunu hatırlatarak vazgeçmesini söylemiştir.

Ünlü vezir İshak Paşa'nın ehil olmayan bir kişiyi önemli bir göreve atadığını tespit eden Fatih Sultan Mehmet Han, ona: “Paşa, bu hatayı ikinci kez işlersen sadece vezirliği değil, başını da alırım! Devlet-i Al-i Osmanî ancak dürüst, liyakatli ve bilgili kişilerin omuzlarında yükselebilir.” demiştir.⁹⁸

Emanet herkese karşı gözetilir, herkesten alınan emanet sahibine geri verilir.⁹⁹ Hz.Peygamber (s.a.s): “Sana emanet verenin emanetini öde, sana hıyanet edene (senin emanetini inkâr edene) sen hıyanet etme (sana emanet ettiği şeyi ona geri ver)” buyurmuştur.¹⁰⁰

Bir başka hadiste Hz.Peygamber (s.a.s): “Mutlaka hakları sahiplerine ödeyeceksiniz. Hatta kıyamet günü boynuzsuz koyun, kendisini toslayan boynuzlu koyuna kısas yapacak (o da ona toslayarak hakkını almış olacaktır.)”¹⁰¹ buyurmuştur.

⁹³ Buharî, İman, 24, Edeb, 69; Müslim, İman, 107, 108; Tirmizî, İman, 14.

⁹⁴ Nisâ, 4/58.

⁹⁵ Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b.Ahmed el-Ensarî, *el-Câmi li Ahkâmî'l-Kur'an*, Beyrut, 1985, V, 256; Zühaylî, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Münîr*, Beyrut, 1991, V, 121; Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İst, 1988, II, 304.

⁹⁶ Buharî, Ahkam, 1.

⁹⁷ Müslim, İmaret, 16.

⁹⁸ Yıldırım, a.g.e., II, 1349.

⁹⁹ Kurtubî, a.g.e., V, 256.

¹⁰⁰ Tirmizî, Buyu', 38; Ebu Dâvud, Buyu', 79; Dârimî, Buyu', 57; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., III, 414.

¹⁰¹ Müslim, Birr, 15; Tirmizî, Kıyamet, 2; Ahmed b.Hanbel, a.g.e., II, 235.

Aldığı emaneti ödemek isteyen kişiye Allah, ödeme kolaylığı verir. Nitekim, Allah'ın Elçisi bu hususta şöyle buyurmaktadır: "Kim insanların mallarını alır da sonra ödemek isterse Allah onu, onun yerine öder. Kim de yok etmek niyetiyle alırsa Allah o kimseyi yok eder."¹⁰² Yukarıda zikrettiğimiz her zaman ve şartta insanların uygulayabileceği türden evrensel emirlerin yanında, Kur'an'ın bir takım da yasakları vardır. Burada o yasaklardan yine sadece beş tanesini kısaca açıklamak istiyoruz:

6.6. Kur'an, Allah'a Ortak Koşmayı Yasaklamaktadır (The Quran Forbids to Ascribe Partners to Him)

Kur'an'a göre en büyük günah, Allah'a ortak koşmaktır. Allah'a ortak tanımak; taş, ağaç, güneş, ay, yıldız, melek, peygamber, şeyh veya Allah'tan başka bir varlığa tapmaktır. Kur'an, Allah'a eş ve ortak koşmayı şirk olarak tanımlamaktadır ki, "Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapıtmıştır."¹⁰³ yine başka bir ayette "Şüphesiz ki şirk, büyük bir zulümdür."¹⁰⁴ buyurulmaktadır.

Kur'an, şirki en büyük günah ve büyük bir zulüm olarak nitelendirmektedir. Zulüm, bir şeyi gerekli olan yerden kaldırıp başka bir yere koymak, kasıttan meyletmektir.¹⁰⁵ Allah, dirilten, öldüren, rızık veren, nimetlendiren ve ortağı olmayan Rab'dir. Başka bir şey Allah'a ortak koşulduğu zaman, en büyük zulüm işlenmiş olur. Çünkü o zaman rızık, nimeti, hayatı, ölümü, Allah'a değil de başkasına isnat etmiş oluruz ki bu da büyük bir haksızlıktır. Bütün bu fiillere ve sıfatlara hakiki anlamda sahip olan yalnız Allah'tır.¹⁰⁶ O halde gerçek manada övülmeye ve ibadet edilmeye layık olan yalnız Allah'tır.

Kur'an, şirkin şiddetli bir azaba vesile olduğunu vurgulamaktadır. Allah'a ortak koşanların cennete girmelerinin mümkün olmadığı ise şöyle ifade edilmektedir: "Kim Allah'a ortak koşarsa şüphesiz Allah ona cenneti haram kılar; artık onun yeri ateştir ve zalimler için yardımcıları yoktur."¹⁰⁷

6.7. Kur'an, Anne ve Babaya İyilik Etmeyi Emretmekte ve Onlara Asi Olmayı Yasaklamaktadır (The Quran Forbids to Rebel Against One's Parents)

Kur'an, bizlere anne babamıza iyilik etmemizi emretmekte onlara asi olmadan bizleri sakındırmakta ve şöyle buyurmaktadır: "Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babama teşekkür et (şükret) diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır."¹⁰⁸ "Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. (Ana karnında) taşınması ile sütten kesilmesi, otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: Rabbim! Bana ve ana-babama verdiğin nimete

¹⁰² Buharî, İstikrad, 2.

¹⁰³ Nisa, 4/116.

¹⁰⁴ Lokman, 31/13.

¹⁰⁵ Soysaldı, *Kur'an Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar*, Çağlayan Yay., İzmir 1997, s.76.

¹⁰⁶ Soysaldı, age., s.76.

¹⁰⁷ Maide, 5/72.

¹⁰⁸ Lokman, 31/14.

şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı nasip et. Benim ve zürriyetim için iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm ve elbette ki ben müslümanlardım.”¹⁰⁹

İsra suresinde ise Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine 'of' bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle. Onları esirgeyerek alçakgönüllülikle üzerlerine kanat ger ve: 'Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara öyle rahmet et' diyerek dua et.”¹¹⁰

Bu ayetlerde Yüce Allah, kendisine ibadetten sonra ana-babaya iyilik etmeyi emretmektedir. Bu da İslam dininde anne-babaya itaatin önemini göstermektedir. Allah'a kulluktan sonra ana babaya itaatin emredilmesi, insan üzerinde Allah'ın hakkından sonra ana baba hakkının geldiğini göstermektedir. Allah'ın varlığına ve birliğine inanıp yalnız ona ibadet etmek ne kadar önemli ise, ana babaya itaat etmek de o kadar önemlidir. Çünkü insanı yaratan Allah'tır, ana baba da yaratmanın sebebidir.¹¹¹ Bu bakımdan insan bu dünyaya gelmesine vesile olan anne ve babasına daima iyilik etmesi gerekir. Annesi veya babası ihtiyarladığında onları incitmemesi, hatta onlara “öf” dahi dememesi, tatlı söz söylemesi, alçak gönüllü, itaatli davranıp acıması ve onların sağlık ve mutlulukları için Allah'a dua etmesi gerekmektedir.¹¹²

Âlimler diyor ki: “Kur'an'da üç ayet vardır ki, ikişer hüküm ihtiva etmektedir. Bu hükümlerden biri yerine getirilmedikçe diğeri de makbul olmaz. Bu ayetler şunlardır. “Namazı kılınız, zekâtı veriniz.”¹¹³ Bir insan namazı kılıp da üzerine borç olan zekâtı vermezse namazı muteber olmaz. “Allah'a itaat ediniz ve peygambere itaat ediniz.”¹¹⁴ Allah'a itaat eden, peygambere itaat etmezse bu itaati makbul sayılmaz. “Bana ve ana-babana şükret.”¹¹⁵ Allah'a şükredip, ana-babasına iyilik etmeyen kimsenin şükürünü Allah kabul etmez.”¹¹⁶

6.8. Kur'an, Haksız Yere Cana Kıymayı Yasaklamaktadır (The Quran Prohibits to Kill Living Things Unjustly)

İnsan, yeryüzünde Allah'ın değer verdiği ve bütün canlılardan üstün kıldığı yüce bir varlıktır.¹¹⁷ İnsanın bizzat kendisi değerli olduğu gibi, şâni, şerefi ve haysiyeti de değerli ve üstündür. Her ne sebep ve hangi şekilde olursa olsun, onun küçümsemesi, ayıplanması, kusurlarının veya duyulmasını istemediği fiillerinin sağa sola taşınması yasak olduğu gibi haksız yere canına kıyılması da şiddetle yasaklanmıştır. “Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde

¹⁰⁹ Ahkaf, 46/15.

¹¹⁰ İsra, 17/23, 24.

¹¹¹ Ateş, Çağdaş Tefsir, V, 210.

¹¹² Ateş, Çağdaş Tefsir, V, 209.

¹¹³ Bakara, 2/43.

¹¹⁴ Nisa, 4/59.

¹¹⁵ Lokman, 31/14.

¹¹⁶ Zehebî, Muhammed b.Ahmed b.Osman, el-Hafız, Kitabu'l-Kebair, Beyrut 1985, s.44, 45; Ateş, Minberden Öğütler, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1996, s.238.

¹¹⁷ İsra, 17/70.

ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”¹¹⁸

Bu ayette Yüce Allah, kasten bir müslümanı öldürmenin cezasının ebedi olarak cehennem azabında kalmak olarak belirtmektedir. Adam öldürmek, şirke yakın bir günah olduğu için Allah, bunu şirkle beraber saymış ve müminlerin özelliğini anlatırken şöyle buyurmuştur: “Müminler, Allah ile beraber başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah’ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahının cezasını bulur.”¹¹⁹

Kur’an-ı Kerim’de; bir insanı öldürmek, bütün insanlığı öldürmek gibi kabul edilmiştir.

“Kim bir insana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın bir insanı öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur.”¹²⁰

6.9. Kur’an, Rüşveti Yasaklamaktadır (The Quran Forbids Bribery)

Rüşvet, bir hakkın iptali veya haksız bir arzunun gerçekleşmesi için kullanılan bir vasıta. Hakkıyı haksız, haksızı haklı çıkaran, başkalarının hakkını yediren, haksız hüküm verdiren ve böylece cemiyeti perişanlığa sürükleyen bir vasıta. Kur’an, rüşveti haram kılmakla kalmamış, aynı zamanda almayı, vermeyi, hatta vasıta olmayı da haram kılmıştır. Günümüzde rüşvet ve haksızlık o kadar yaygın bir hale gelmiştir ki, temiz toplum özlemiyle bu kötü durumdan kurtulmak için çeşitli kanunlar çıkarılması ihtiyacı duyulmuştur. Kur’an’ın bu konuda da bizlere güzel prensipleri vardır: “Ey inananlar, mallarınızı aranızda batıl sebepler ile yemeyin, ancak karşılıklı rıza ile yaptığınız ticaretle yiyebilirsiniz.”¹²¹

Bu ayette Yüce Allah, doğru olmayan yollarla haksız bir şekilde insanların birbirlerinin mallarını yemelerini yasaklamaktadır. Bu ayette belirtilen batıl yollar; faiz, kumar, rüşvet, gasb, hırsızlık, hıyanet gibi hileye dayanan yolların hepsidir. Bu tür yollarla para kazanmak haramdır. Yalnız alın teri döküp çalışmak, karşılıklı rızaya dayanan ticaret, hibe ve miras yoluyla elde edilen mal helâldir.¹²²

Yine başka bir ayette Yüce Allah: “Mallarınızı batıl sebepler ile yemeyin. Bile bile insanların mallarından bir kısmını günah bir biçimde yemeniz için onları hâkimlerin önüne atmayın.”¹²³ buyurulmaktadır.

Ayette geçen “mallarınızı hâkimlerin önüne atmayın” ifadesi iki anlama gelir:

Birincisi, malın, başkasına ait olduğunu bildiğiniz halde kendinize mal etmek için onu mahkemelere götürmeyin, davalara düşmeyin. İkincisi ise, başkalarına ait malı yiyebilmek için mallarınızı hâkimlere rüşvet vermeyin, demektir.¹²⁴

Rüşvet, hakların yenmesine, işlerin sürüncemede kalmasına sebep olur. Toplumda bu hastalık bir yayıldı mı artık rüşvetsiz iş yapılamaz olur. Mahkemelere rüşvet girerse adalet mekanizması bozulur. Allah ve ahirete inanan insan, toplum düzeninin bozulmasına sebep olan böyle

¹¹⁸ Nisa, 4/93.

¹¹⁹ Furkan, 25/68.

¹²⁰ Maide, 5/32.

¹²¹ Nisa, 4/29.

¹²² Ateş, Çağdaş Tefsir, II, 265.

¹²³ Bakara, 2/188.

¹²⁴ Ateş, Çağdaş Tefsir, I, 327.

kötü bir harekete asla tevessül etmez.¹²⁵ Yüce Allah Nisa suresinde, "yetimlerin mallarını zulüm ile yiyenler, karınlarına sadece ateş doldurmaktadırlar."¹²⁶ buyurarak aslında insanların mallarını haksız yere yiyenlerin, karınlarına ateş doldurmakta olduklarını belirtmektedir.

6.10. Kur'an, Dedikodu ve Gıybeti Yasaklamaktadır (The Quran Prohibits Gossip)

Türkçede dedikodu kelimesiyle ifade edilen gıybet; "birinin, herhangi bir kimsenin arkasından, duyduğu zaman hoşuna gitmeyeceği sözler söylemesi" demektir.¹²⁷

Gıybet sözle olabileceği gibi yazı, ima, işaretle ve taklit gibi davranışlarla da olabilir.¹²⁸ Demek ki gıybet, birkaç şekilde yapılır.

- Dil ile gıybet: Bir kimsenin kusur ve noksanını söylemekle olur. Meselâ; Falanca çöpçünün oğludur, sıskadır, ahlâkça gururludur, işinde beceriksizdir, demek suretiyle kötülemeyi kastetmek.
- Göz, el ve işaretle gıybet: Bir kimsenin kötülenmesinde bu organları kullanmak. Meselâ; el ile kısalığını göstermek, topal topal yürümek ve gözünü şaşı etmek. Bir de, başkasının kusurunu anlatmak için kendi noksanlarını saymak.
- Kalp ile gıybet: Gözüyle görmediği, kulağıyla duymadığı ve kesin olarak bilmediği bir kimse hakkında kötü zan beslemek.¹²⁹

Günümüzde insanların çoğunda mevcut olan manevi hastalıklardan biri olan gıybet Kur'an'da şiddetle yasaklanmıştır: Nitekim bu hususta Yüce Allah; "*biriniz diğerinin arkasından çekiştirmesin (gıybet etmesin.) Biriniz ölmüş kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bundan öğrendiniz. O halde Allah'tan korkun, şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul eden, çok esirgeyendir.*"¹³⁰ buyurmaktadır.

Yüce Allah, bu ayette, gıybet etmenin çirkinliğini belirtmek için onu ölü eti yemeğe benzetmiştir. Gerçekten de arada benzerlik vardır. Çünkü ölen kişi, etinin yendiğinin farkında olmaz. Gıybet edilen de o anda, gıybet edenin söylediklerini bilmez. Ayrıca bu benzetmede insanın şeref ve namusunun, eti gibi haram olduğuna işaret de vardır. Ölü eti insana iğrenç gelir. Hele insan ölüsünün etini yemek daha iğrençtir. Ölen insan, kendi kardeşi olursa onun etini yemek daha da iğrenç olur. İşte Yüce Allah, mümini gıybetten şiddetle sakındırmak için onun, ölü eti yemek gibi olduğunu belirtmiştir. Adeta, ölmüş kardeşinizin etini yemekten öğrendiğiniz gibi birinin gıybetini yapmaktan da öyle öğrenin ve bundan uzak durun demektir.¹³¹

¹²⁵ Ateş, *Çağdaş Tefsir*, I, 328.

¹²⁶ Nisa, 4/10.

¹²⁷ Cürcanî, Ali b.Muhammed eş-Şerif, *Kitabu't-Ta'rifât*, Beyrut trs, s. 163; Rağıb el-İsfahanî, *Müfredat*, s. 617; Gazalî, *İhyau Ulumi'd-Din*, (trc.Ahmed Serdaroğlu), Bedir Yay., İstanbul 1974, III, 321; Ateş, Süleyman, *İslam Tasavvufu*, Yeni Ufuklar Neş., İstanbul trs., s.364; Toksarı, Ali, "Gıybet mad", *İslamî Kavramlar*, Ankara 1997, s.264.

¹²⁸ Gazalî, *İhya*, III, 324.

¹²⁹ Gazâlî, *Zübdetü'l-İhya*, (trc. Ali Özek), İstanbul 1969, s.362, 363; http://www.sevde.de/islam_Ans/D/dedi.htm (15.4.2004)

¹³⁰ Hucurat, 49/12.

¹³¹ Cassas, Ebu Bekir Ahmed b.Ali er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut trs. III, 408; Zuhaylî, Vehbe, *et-Tefsiru'l-Münir*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1991, XXVI, 257; Elmalılı, *Tefsir*, VII, 210; Ateş, *Çağdaş Tefsir*, VIII, 527.

Gıybet yapmak imanla bağdaşmaz ve kişinin hayatı namaz-oruç-hacla geçse bile günahkâr olarak ölmesine yol açabilir.

Zihinlerin bulandırılmasına yol açan gıybet, insanlar arasındaki sevgiyi, güveni ve onların birbirlerine olan bağlılığını ortadan kaldıracığı için sosyal dayanışmanın gerçekleşmesine engel olacaktır.

Gıybet vesilesiyle de kötülükler, düşmanlıklar, kinler ve günahlar her tarafa yayılır ve kimsede huzur kalmaz; kimsede samimiyet kalmaz. Böylece toplum düzeninin bozulmasına sebep olur.

Gıybet, insanın sevaplarının azalmasına, başkasının günahlarının kendine verilmesine sebep olur. Hasan-ı Basrî, kendisine gıybet edene bir tabak taze hurma göndermiş ve "duydum ki sen ibadetinin sevabını bana hediye göndermişsin. Ben de buna bir karşılık vermek istedim. Kusura bakma, tam karşılığını veremedim."¹³² diye de bir not eklemiştir. Bunları her zaman düşünmek, gıybet etmeye mani olur. Ayrıca gıybet eden kimsenin duası kabul olmaz.

7. SONUÇ (CONCLUSION)

Kur'an, insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmak ve onları hem dünyada hem de ahirette mutluluğa erdirmek için indirilmiş bir kitaptır. Kur'an'ın getirmiş olduğu prensipler evrenseldir. Yani her zaman ve şartta uygulanabilecek özelliğe sahiptir. İşte burada Kur'an'ın insanlığa getirmiş olduğu evrensel ilke ve prensiplerden birkaç örnek vermeye çalıştık. Acaba bu ilke ve prensiplerden hangisi bu çağda geçersizdir? Elbette bunların hepsi her zaman insanlık için gerekli olan vazgeçilmez ilkelerdir.

İnsanlık Hz.Muhammed (sav)'in getirdiği o evrensel mesajdan uzaklaştıkça yine eski cahili devri örf ve âdetlere tekrar dönmeye başlamıştır. Çağımızda ilim ve teknik ilerlemesine rağmen, insanlığın vardığı ahlâkî durum pek iç açıcı değildir. İnsanlık yine bir sıkıntı, stres ve buhran içindedir. Yine hakkın kuvvetlinin elinde olduğu, zulüm, haksızlığın, hırsızlığın, yolsuzluğun alabildiğine yayıldığı bir çağda yaşıyoruz. İnsana unvanına, parasına ve gücüne göre değer verildiği, insan haklarının çiğnendiği günümüzde, insanlık bir arayış içindedir. İnsanlık içine düştüğü bu buhranlardan kurtulmak için bir kurtarıcıya ihtiyaç duymaktadır. İnsanların vardığı bu kötü sonuç bu ihtiyacı pek açık ve net olarak ortaya koymaktadır.

İşte içinde yaşadığı bunalımdan kurtulup, özgürlük, barış ve sevgi dünyasında yaşama özlemiyle bir arayış içine giren çağımız insanı, Kur'an'ın insanlık için getirmiş olduğu evrensel prensipleri yeniden okuma anlama ve hayatına aktarma yolunda adım adım ilerlemelidir.

İnsanlık, yeniden yapılanmanın merkezine, evrensel prensipleri içeren Kur'an'ı koyduğu gün, hasretini çektiği barış ve huzur ortamını yakalamış olacaktır. Zira insan için olan Kur'an, insanlığın hem bu dünyada, hem de öteki dünyadaki huzuru ve mutluluğu için gönderilmiştir.

İnsanlar gerçek kurtuluşa erişmeyi istiyorsa o zaman Hz. Muhammed (sav)'in getirmiş olduğu evrensel mesaj Kur'an'a kulak vermeli, ona göre hayatına yön vermelidir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Abdülbakî, Muhammed Fuad, **el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzı'l-Kur'ani'l-Kerim**, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1945.
- Aclûnî, Ebu'l-fida İsmail b.Muhammed, **Keşfu'l-Hafa**, Beyrut 1351.
- Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, Çağrı Yay., İstanbul 1982.

¹³² Gazalî, *Kimya-yı Saadet*, Merve Yayınları, s. 393.

- Ateş, Süleyman, *İslam Tasavvufu*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul trs.
- Ateş, Süleyman, *Minberden Öğütler*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1996.
- Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1990.
- Aynî, Bedrüddin Muhammed, *Umdetü'l-Kârî*, Beyrut trs.
- Buhârî, Ebu Abdurrahman Muhammed b.İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- Cassas, Ebu Bekir Ahmed b.Ali er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Dâru'l-Kitabi'l-Arabî, Beyrut trs.
- Cürcanî, Ali b.Muhammed eş-Şerif, *Kitabu't-Ta'rifât*, Beyrut trs.
- Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b.Abdurrahman, *Sünenü't-Darimi*, İstanbul 1981.
- Ebu Davud, Süleyman b.el-Eşas es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvud*, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul trs.
- Gazalî, *İhyau Ulumi'd-Din*, (trc.Ahmed Serdaroğlu), Bedir Yay., İstanbul 1974.
- Gazalî, *Kimya-yı Saadet*, Merve Yayınları, İstanbul trs.
- Gazalî, *Zübdetü'l-İhya*, (trc. Ali Özek), İstanbul 1969.
- Gövsa, İbrahim Alattin, *Dil ve Genel Kültür Ansiklopedisi*, byy, trs.
- Haddurî, Macid, *İslamda Adalet Kavramı*, (trc. Selahattin Ayaz), İstanbul 1991.
- Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul 1993.
- Hâzin, Alâeddin Ali b.Muhammed b.İbrahim el-Bağdâdî, *Lübâbu't-Te'vil fî Meâni't-Tenzil*, Beyrut trs.
- http://www.sevde.de/islam_Ans/D/dedi.htm (15.4.2004)
- İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*, Mısır trs.
- İbn Mace, Ebu Abdillah Muhammed b.Yezid el-Kazvîni (ö.275/888), *Sünen*, (nşr. Muhammed Fuad Abdulbâkî), İstanbul 1981.
- Kâsımî, Muhammed Cemaleddin, *Mehâsinü't-Te'vil*, (thk. M.Fuad Abdulbâkî), Kahire trs.
- Kastallanî, *İrşâdü's-Sâri*, Mısır 1889.
- Kerimoğlu, Yusuf, *Emanet ve Ehliyet*, İstanbul 1998.
- Komisyon, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Medine 1992.
- Komisyon, *Türkçe Sözlük*, T.D.K.Yay., Ankara 1988.
- Kurtubî, Ebu Abdillah Muhammed b.Ahmed el-Ensarî, *el-Câmi li Ahkami'l-Kur'an*, Beyrut 1985.
- Malik b.Enes, *el-Muvatta'*, İstanbul 1981.
- Miras, Kamil, *Sahihi Buharî Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercümesi*, İstanbul 1947.
- Molla Hüsrev, *Mir'atü'l-Usul fi Şerhi'l-Mirkat ve'l-Usul*, İstanbul 1307.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b.el-Haccac el-Kuşeyrî, *es-Sahih*, (thk. M.Fuad Abdulbakî), İstanbul 1981.
- Nasif, Mansur Ali, *et-Tac*, Dâru'l-Hikme, Beyrut trs.
- Püsküllüoğlu, Ali, *Öz Türkçe Sözlük*, Ankara 1971.
- Rağıb el-İsfahanî, Ebu'l-Kasım Hüseyin b.Muhammed, *Müfredatu Elfazı'l-Kur'an*, ed-Dâru's-Şamiyye, Beyrut 1992.

- Râzî, Fahrüddin Muhammed, **et-Tefsiru'l-Kebir, (Mefâtihi'l-Gayb)**, Beyrut 1990.
- Seyyid Kutub, **Fi Zılali'l-Kur'an**, (trc. Komisyon), İstanbul 1992.
- Soysaldı, Mehmet, "**Kur'an Semantiği Açısından Takvâ**", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Elazığ 1996.
- Soysaldı, Mehmet, **Kur'an Semantiği Açısından İnançla İlgili Temel Kavramlar**, Çağlayan Yay., İzmir 1997.
- Soysaldı, Mehmet, **Kur'an'ı Anlama Metodolojisi**, Fecr Yay., Ankara 2001.
- Soysaldı, Mehmet, **Âlemlere Rahmet Hazreti Muhammed (sav)**, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2007.
- Suphi es-Salih, **Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'an**, Beyrut 1977.
- Suyutî, Celalüddin, **Dürrü'l-Mensur**, Beyrut trs.
- Taberî, Ebû Câfer Muhammed b.Cerir, **Câmiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'an**, Mısır 1954.
- Tahir b.Aşur, **İslam Hukuk Felsefesi**, İstanbul 1988.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b.İsa b.Sevre, **Sünenü't-Tirmizî**, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- Toksarı, Ali, "Emanet", **İslam Ansiklopedisi**, T.D.V. Yay., İstanbul 1998.
- Tuğlacı, Pars, **Okyanus Ansiklopedik Sözlük**, İstanbul 1983.
- Yıldırım, Celal, **İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri**, İzmir 1991.
- Zehebî, Muhammed b.Ahmed b.Osman, el-Hafız, **Kitabu'l-Kebair**, Beyrut 1985.
- Zerkânî, Muhammed Abdulazim, **Menâhilü'l-İrfan fi Ulûmi'l-Kur'an**, Beyrut trs.
- Zuhaylî, Vehbe, **et-Tefsiru'l-Münir**, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1991.